Поступилися принципами. В Ізраїлі затвердили «уряд змін»

36-й уряд Держави Ізраїль

Чотири рази за два минулі роки відправлялися ізраїльтяни на виборчі дільниці. 13 червня чергова політична криза завершилася формуванням нового — 36-го за рахунком — уряду країни, щодо якого часто звучить слово «вперше».

Уперше коаліція відображає практично весь ідеологічний спектр — від ісламістів із РААМ до прихильників неподільного Ізраїлю з «Яміни». Уперше прем'єр-міністром став лідер партії, яка представлена в Кнесеті всього 6-ю мандатами зі 120. Уперше політична боротьба набула воістину апокаліптичного загострення — одна відома російськомовна ізраїльська публіцистка (до речі, родом із Києва) навіть порівняла відхід Беньяміна Нетаньягу з розп'яттям Христа.

При всій епатажності подібної аналогії, постать вчорашнього прем'єра й лідера правого блоку «Лікуд» дійсно розколола ізраїльське суспільство на два табори — «тільки Бібі» й «тільки не Бібі». Якщо рахувати першу прем'єрську каденцію, Нетаньягу був при владі (щоправда, з перервою) 15 років — довше, ніж легендарний Бен-Гуріон. Багато ізраїльтян вважають це явним перебором, особливо на тлі кримінальних справ, відкритих проти глави держави, включно зі звинуваченнями в хабарництві, шахрайстві і зловживанні довірою.

Протест проти прем'єр-міністра Нетаньягу біля його офіційної резиденції, 2020

Як винятково досвідченому гравцеві, Нетаньягу дотепер вдавалося формувати коаліції, демонструючи неймовірні чудеса політичного виживання. Але запас трюків вичерпався, і «клятву вірності» (у прямому сенсі слова) Бібі на цей раз дали лише ультраортодокси, чиїх мандатів «Лікуду» не вистачило для формування кабміну.

Зі свого боку, дві невеликі праві партії категорично відмовилися вступати в уряд Нетаньягу, уклавши союз із центристами й лівими за принципом «проти кого товаришуємо». Так і народилася ця дивна коаліція, яка об'єднала правих єврейських націоналістів, помірних прагматиків, лібералів, соціал-демократів і навіть послідовників Ісламського руху, представлених арабською партією РААМ. Саме угодою з РААМ прихильники Бібі тролили представників правого флангу нового уряду, які нібито зрадили національні інтереси. Хоча не хто інший, як їх лідер обіцяв арабським політикам різноманітні плюшки за підтримку свого кабінету. На це в однодумців Бібі стандартна відповідь: «Ви не розумієте, це інше».

Російськомовний сегмент ізраїльського Інтернету на всі лади гудить про «гігантську» суму, виділену на розвиток арабського сектора — 53 мільярди шекелів на п'ять років ($ 16,35 млрд). Іншими словами, мова йде про приблизно $ 3,3 млрд на рік при щорічному ВВП країни, близькому до $ 400 млрд. Багато це чи мало, з огляду, що арабські громадяни складають п'яту частину населення Ізраїлю?

Нафталі Беннет на Герцлійській конференції, 2016

Гнів у виборців Бібі викликає й те, що їх лідер, підтриманий чвертю ізраїльтян (30 мандатів), змушений піти в опозицію, а уряд сформує голова «Яміни» Нафталі Беннет, у якого всього 6 штиків у Кнесеті. Що ж, це специфіка ізраїльського парламентаризму, коли куш зриває не голова партії, яка здобула найбільшу кількість голосів, а політик, який заручився підтримкою 61 депутата Кнесету. За всі 73 роки історії Ізраїлю жодна партія не змогла самостійно набрати необхідний 61 голос, усім так чи інакше доводилося домовлятися з колегами з інших фракцій.

Але навіть це не пояснює, чому саме Беннет очолить кабінет міністрів, адже другим до фінішу (після Бібі) прийшов лідер центристської партії «Еш Атід» Яір Лапід (17 мандатів). І саме йому президент Рівлін довірив формування уряду після того, як із цим не впорався Нетаньягу. Однак, розуміючи, що без золотої акції «Яміни» коаліцію не створити, Лапід наступив на своє его й уклав із Беннетом угоду про ротацію на посаді прем'єра. На перші два роки в головне крісло країни сяде Нафталі, Яір у цей час буде рулити в МЗС, потім Беннет очолить МВС, а Лапід стане прем'єром.

Яір Лапід (ліворуч) на зустрічі з президентом країни Реувеном Рівліним, травень 2021

Конструкція складна, тендітна й загрожує кризами, оскільки й Беннет, і Лапід мають право вето щодо ключових питань. Не кажучи вже про те, що, поступившись принципами, у коаліції зібралися люди з протилежними поглядами по низці найважливіших проблем. Так, Нафталі Беннет неодноразово виступав за односторонню анексію територій на Західному березі річки Йордан, категорично заперечуючи проти самої ідеї палестинської держави. Водночас ліві соціал-демократи із МЕРЕЦ, які теж увійшли до коаліції, готові до евакуації значної частини єврейських поселень із Юдеї та Самарії і проголошення Палестинської держави зі столицею в Східному Єрусалимі. Про те, що ісламістам із РААМ і цього «замало буде», не варто й говорити.

З усіх цих питань партнери, щонайменше, на нинішньому етапі, «домовилися не домовлятися», розуміючи, що в іншому випадку дні коаліції полічені. Зрозуміло, багато що залежатиме від 13-го прем'єр-міністра Ізраїлю — сина репатріантів зі США, бійця спецназу Генштабу, стартапера та мультимільйонера Нафталі Беннета. Він стане першим прем'єром у кіпі, хоча лідери ультраортодоксів уже назвали політика лиходієм, який оскверняє свою кіпу.

Беннет у роки військової служби

Відслуживший в лавах коммандос Сайерет Маткаль (спецназу Генштабу ЦАГАЛу), Беннет зробив успішну кар'єру в IT-сфері, займаючи пост генерального директора компанії Cyota. У 2005 році вона була продана за $ 145 мільйонів, що забезпечило Нафталі фінансову незалежність. У цей час він йде у велику політику й у 2006-му очолює штаб тодішнього голови опозиції Беньяміна Нетаньягу. До слова, героєм дитинства нового прем'єра був старший брат Нетаньягу — Йонатан, який загинув під час операції Ентеббе. На честь полковника Нетаньягу Беннет назвав старшого сина Йоні.

Стосунки з братом свого кумира, утім, не склалися, і незабаром Нафталі пішов із «Лікуду» в партію «Єврейський дім», а у вересні 2019 го очолив «Яміну». За півтора десятка років у політиці він встиг побувати міністром оборони, освіти, економіки, у справах діаспори, і так далі, і тому подібне.

Утім, до важкоатлета Нетаньягу йому далеко, а 6 мандатів (тобто, 5% депутатського корпусу) не залишають великого простору для маневру. Та й результати опитувань не надто оптимістичні для нової коаліції. Якщо вірити дослідженням, проведеним на замовлення 12 телеканалу Ізраїлю, 43% опитаних вважають, що уряд Беннета — Лапіда проіснує «недовго», 30% — «досить довго, але не до кінця терміну», і лише 11% ізраїльтян вірять у те, що новий кабмін опрацює всі відведені йому чотири роки.

А, втім, в Ізраїлі будь-які прогнози кульгають, адже ще півроку тому мало хто міг собі уявити, що всі ці політичні лебеді, раки й щуки приборкають свої амбіції заради гарантованого місця за столом уряду. У найближчі місяці стане ясно, на які жертви вони підуть, аби знову не опинитися на твердій лавці опозиції…

Михайло Гольд